

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 1 november 2021

Dnr: KVA/2021/267/76

Kerstin Sahlin/hs
Ordf. KVA:s kommitté för utbildning
E-post: helene.sundstrom@kva.se

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande om promemorian Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare (Dnr. U2021/03373)

Kungl. Vetenskapsakademiens kommitté för utbildning lämnar följande yttrande beträffande promemorian om professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare.

Vetenskapsakademien anser att promemorian bygger på ett gediget underlag och på ett förtjänstfullt sätt utvecklar de förslag som getts i flera tidigare utredningar, bland annat OECD:s rapport "Improving Schools in Sweden", Skolkommissionens betänkanden och SOU 2018:17 "Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling". I promemorian har en rad av de oklarheter som framkommit genom tidigare remissomgångar åtgärdats. Vi välkomnar att Skolverket ansvarar för professionsprogrammet och för att utveckla de kontaktytor mellan högre lärosäten och professionen som garanterar vetenskaplig grund liksom förankring i beprövad erfarenhet.

Den tydligare ansvarsfördelningen möjliggör ett mer samlat grepp om rektorers, lärares och förskollärares kompetensutveckling och fortbildning. Förslaget tydliggör samtidigt hur det kan ske genom ett nära samarbete med lärarutbildningen och professionen. Satsningen har möjlighet att utveckla såväl lärarutbildningens som skolors och förskolors undervisning via förbättrade ämneskunskaper samt genom ökade didaktiska och specialpedagogiska kunskaper. För realiseringen av reformen i hela landet är det ekonomiska åtagande som föreslås för staten nödvändigt. Hit hör kostnaden för prövning av undervisningsskicklighet, men också ett utökat antal platser på poänggivande kurser snarare än på uppdragsutbildningar. Detta kräver en översyn av de ekonomiska ramarna för lärarutbildningarna samt för den forskning som är knuten till dessa. Risken är annars att den ökade undervisningstiden inte sköts av lärarutbildare med forskningsbas.

Vetenskapsakademien stödjer att den nationella strukturen för kompetensutveckling ska innehålla olika insatser med olika syften och att kompetensutvecklingen utsträcks till områden där legitimerade lärare saknas. Det är synnerligen angeläget för att utveckla skolans kvalitet att lärare som idag undervisar i ämnen där de saknar behörighet får nödvändiga ämneskunskaper. Professionsprogrammet bör omfatta också sådana behörighetsgivande kurser i ämnet.

Vetenskapsakademien stödjer också förslaget om två meriteringssteg och benämningen meriterad lärare/förskollärare respektive särskilt meriterad lärare/förskollärare. Meriteringen kopplas då till möjligheten att avancera till förste lärare respektive lektor. Som föreslås, bör benämningarna skyddas och inte kunna användas utanför meriteringssystemet. För att ge graderna en tydlig funktion i relation till lärarnas utbildning och profession är det avgörande att

de kopplas både till undervisningsskicklighet och akademisk meritering. Graden särskilt meriterad är tydligt kopplad till utbildning på forskarnivå, medan meriterad lärare saknar en tydlig koppling till vidare utbildning vid universitet och högskolor. I promemorian nämns problemet med att en stor del av lärarna och förskollärarna inte är behöriga till utbildning på forskarnivå. Man påpekar också att det vore önskvärt att kompetensutvecklingsinsatserna ger möjlighet att avlägga mastersexamen. Risken är annars att många meriterade lärare inte är meriterade för att söka forskarutbildningen, vilket skulle innebära att den akademiska meriteringen helt läggs på graden särskilt meriterad lärare. Vetenskapsakademien anser av nu nämnda skäl att en mastersexamen inom relevant område för yrkesutövningen bör vara meriterande för graden meriterad lärare.

Som påpekas i promemorian är utarbetandet av kriterier för att bedöma undervisningsskicklighet i sig själv professionsutvecklande. Detta gäller även tillämpningen av sådana kriterier vid bedömning. Långsiktigt bör rätten att göra kollegiala bedömningar av lärarskicklighet följa meriteringssystemet. Lärare av minst graden meriterad lärare bör göra bedömningen för denna grad och graden särskilt meriterad lärare bör krävas för att bedöma blivande särskilt meriterade lärare. Det är även nödvändigt, som promemorian också föreslår, att lärarkollegor från annan huvudman genomför bedömningen. Det minskar inte bara risken för jäv, utan sprider också diskussionen om vad lärarskicklighet innebär.

Vetenskapsakademien ser med oro på hur den minskade likvärdigheten i svensk skola skapar ett kunskapsunderskott i många skolor. Det är därför bra att betänkandet föreslår att göra det meriterande och därmed mer attraktivt att arbeta i skolor med särskilt svåra förutsättningar. Vi anser dessutom att lärare vid sådana skolor bör ges särskilt goda förutsättningar för kompetensutveckling för att göra anställningarna mer attraktiva och underlätta för lärarna att klara deras särskilda utmaningar.

Ett närmare samarbete mellan högre lärosäten och skolor kring kompetensutveckling av rektorer, lärare och förskollärare är nödvändigt för att garantera relevans för professionen och en vetenskaplig grund. Det råd som föreslås i utredningen kan spela en avgörande roll för att professionernas och lärarutbildningarnas synpunkter beaktas. Närmandet mellan lärarprofessionen och lärarutbildningarna medför en samordnad utveckling av professionens kunskaper till gagn både för lärarutbildningen och professionen. Långsiktigt bör kompetensutveckling för lärare inte bara kopplas till den egna undervisningsskickligheten utan också till kompetens att utveckla kollegors undervisning. Denna kompetens bör också värderas och synliggöras i professionsprogrammen genom rådets verksamhet. Rådet bör diskutera hur kompetensutveckling och meritering ökar lärarnas ämneskunskaper, deras undervisningsskicklighet liksom deras förmåga att utveckla kollegiets undervisning. Detta är också i linje med promemorians resonemang om hur karriärlärares arbete med undervisningsutveckling på skolan kan bidra till ökad legitimitet för reformen bland lärare.

För att en informerad diskussion ska kunna föras i rådet behövs fler än två ledamöter för universitet och högskolor. Ledamöterna bör representera de områden inom lärarutbildningen där den mest omfattande kompetensutvecklingen kommer att ske. Vi föreslår därför fyra ledamöter för universitet och högskolor och att de företräder professionskunskapens fyra huvudområden, nämligen ämne, ämnesdidaktik, förskollärarytbildning och specialpedagogik.

Den struktur som i övrigt stödjer samarbetet mellan Skolverket och universitet och högskolor bör också på ett tydligt sätt göra dessa fyra områden hörda.

Slutligen vill Vetenskapsakademien påpeka det väsentliga i att den nu föreslagna reformen inlemmar och stödjer befintliga kompetensutvecklingsinsatser. Hit hör till exempel de ULF-avtal som träffats mellan lärosäten och huvudmän liksom det nära samarbete som sker mellan universitet och skolhuvudmän i Stockholmsregionen inom ramen för Stockholm Teaching Learning Studies. I detta sammanhang vill Vetenskapsakademien också lyfta det arbete som NTA, Naturvetenskap och Teknik för Alla, utför för kompetensutveckling inom förskola och grundskola. Modellen för skolutveckling är främst inriktad på naturvetenskap och teknik, men erfarenheter visar på spridningseffekter även till andra ämnen. NTA-konceptet innehåller metoder för lokalt utvecklingsarbete och modellen för skolutveckling bygger på vetenskapligt och kollegialt arbetssätt.

Beslut i detta ärende har fattats av ordföranden i Kungl. Vetenskapsakademiens kommitté för utbildning efter förberedande arbete av Per-Olof Wickman, ledamot av Vetenskapsakademien samt professor emeritus vid Stockholms universitet, och Christofer Danielsson lärare vid Sundbyskolan i Stockholm, båda ledamöter av Kungl. Vetenskapsakademiens kommitté för utbildning.

Kerstin Sahlin
Ordförande KVA:s kommitté för utbildning
Vice preses Kungl. Vetenskapsakademien